

## ВПЛИВ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ НА ДЕМОКРАТИЗАЦІЮ ПУБЛІЧНОГО ВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

Децентралізація державного устрою є важливою складовою процесів суспільного врядування та поглиблення демократії. Революція гідності засвідчила актуальність цієї проблеми і для України, адже авторитарний режим В. Януковича послідовно віддаляв регіони країни та рядових громадян від органів публічного врядування [6].

*Мета* дослідження – розкрити сутнісні ознаки процесу децентралізації та охарактеризувати її вплив на демократизації державного устрою України.

Аналіз поняття «децентралізація» в працях провідних вітчизняних та іноземних вчених доводить, що це складний комплекс суспільно-політичних процесів. Розрізняють декілька видів децентралізації, які відрізняються між собою з позиції поділу функцій між рівнями управління та можуть впроваджуватися як самостійно, так і комплексно. Зокрема, це:

Політична децентралізація, яка характеризується делегуванням політичної влади на місця;

- адміністративна, що передбачає передачу певних управлінських функцій місцевим органам влади
- ринкова – в її основу покладено питання оптимізації виробничих процесів на засадах використання ринкових механізмів

- фінансова децентралізація, яка полягає в розподілі фінансових ресурсів та відповідальності за їх використання між центром та органами місцевого самоврядування [3].

Саме під впливом децентралізації починає активно формуватися і розвиватися дієве місцеве самоврядування як публічна влада територіальних громад, що функціонують на локальному рівні соціуму в межах відповідної адміністративно-територіальної одиниці та вирішують питання місцевого значення, виходячи з індивідуальних і колективних інтересів та потреб їхніх жителів – членів територіальної громади на основі Конституції і законів України. Справа в тому, що зараз у місцевих громадах відсутня мотивація будь-що робити. Є багато проблем, які потрібно вирішувати, але місцеві службовці не мають ані достатніх повноважень, ані ресурсів на втілення своїх проєктів. Та й навіть щось робити, якщо результат – обсяг збільшення прибутку місцевого бюджету – все одно спрямовуватиметься до Києва. Децентралізація надала органам місцевого самоврядування стимул покращувати умови для місцевого бізнесу. Принцип простий: якщо умови для підприємців будуть покращені, то й зароблятимуть вони більше. А отже, це призведе до збільшення податкових надходжень до бюджетів. Ці кошти спрямовуватимуться на потреби громади – облаштування місцевої інфраструктури, модернізацію шкіл та лікарень, закупівлю пожежних машин тощо. І для цього не треба чекати дозволу з Києва.

Більш простіше можна пояснити процес децентралізації з точки зору дорослішання: якщо в дитинстві батьки вирішували, яку школу ти маєш відвідувати, які обов'язки виконувати та скільки грошей тобі видавати, то тепер більшість з цього ти робиш самостійно, а вони допомагають лише у разі необхідності.

Після Революції гідності в Україні спостерігається стрімкий ріст рівня громадянського суспільства. Громадяни починають більш вільно висловлювати свої політичні погляди, стрімко цікавляться політикою [5]. Отже, децентралізація, допомагає у цьому. Сучасні українські реалії свідчать, що Україна потребує докорінних змін у всіх напрямках її існування. Особливістю постреволюційного періоду в Україні є те, що він має стати періодом інтенсивного впровадження низки реформ, а саме територіальної, управлінської, бюджетної, правової. З погляду на це особливого значення набуває необхідність реалізації Європейської хартії місцевого самоврядування в Україні [1]. Країни – учасниці Ради Європи в 1985 р. підписали Європейську хартію місцевого самоврядування. Її основною метою було становлення та фінансове зміцнення місцевого самоврядування в Європі. Фундаментом цієї Хартії є концепція місцевого самоврядування, форми та методи його функціонування, нормативно-правова та фінансова основи. Європейська хартія закріпила, що місцева влада є однією з головних підвалин кожного демократичного режиму, основним принципом має стати право громадян на участь у управлінні державою в цілому і на місцевому рівні [4].

У 2015 році Верховна Рада України прийняла в першому читанні проєкт закону України № 2217а «Про внесення змін до Конституції України» (щодо децентралізації влади).

Досвід розвинутих країн демонструє, що основною передумовою успішного розвитку громад є об'єднання територій та ресурсів. Така громада відповідає новим вимогам, одержує значно більші ресурси та повноваження. На рівні потужної громади вирішуються питання місцевого економічного розвитку, планування розвитку територій, утримання місцевої інфраструктури, забудови, благоустрою території. А передача ресурсів, повноважень та відповідальності на базовий рівень – це і є децентралізація.

Процес децентралізації сприймається як:

- передача великої кількості повноважень від органів державної влади на рівень місцевого самоврядування, на рівень районів і регіонів, але найбільше на рівень громад;
- закріплення засобів, власних доходів, субвенцій, щоб громади могли здійснювати свої повноваження, мали можливість розпоряджатися ресурсами;
- підвищення якості та доступності послуг для громадян, які надаються на кожному з рівнів, оскільки це є «інструмент для поліпшення якості життя людини»
- можливість «склеїти» державу, поділену сьогодні між феодалними кланами на місцевому рівні.

Децентралізація інтерпретується як можливість громад мати повноваження і розпоряджатися ресурсами на їх реалізацію. Раніше повноваження і ресурси були сконцентровані в центрі і

розподілялися по виконавчій вертикалі, що робило громади залежними і створювало складнощі для розвитку реального самоврядування. Тепер же основна частина зароблених коштів залишається в громаді, і її члени самі приймають рішення, на що ці гроші витратити [7].

З іншої сторони, у процесі втілення реформи виникає ризик соціально-економічної диференціації на заможні і бідніші громади. Цей ризик зростає з надходженням ресурсів у пошійно об'єднані громади, що залишає далеко позаду ті громади, котрі зволікають з об'єднанням. Сума, з якої виділяється державна субвенція для формування й утримання інфраструктури громад, залишилась незмінною, а кількість громад, котрі претендують на отримання цих грошей, збільшується. Отже, ті, хто зволікають з об'єднанням, отримуватимуть меншу підтримку. Також брак кваліфікації в процесі підготовки управлінців базового рівня заважає їм скористатися новими можливостями і перевагами адміністрування ресурсів. Нові способи управління і розподілу ресурсів потребують нових знань і навичок. Різноманітні соціально-економічні проблеми під час реалізації реформи на місцевому рівні можуть потенційно призвести до дискредитації реформи як такої в окремих об'єднаних громадах.

1. Гончарук-Чолач Т.В., Джугла Н.В. Політична соціологія: навчальний посібник / За ред. Гончарук-Чолач Т.В. – Тернопіль: Видавничо-поліграфічний центр «Економічна думка ТНЕУ», 2018. – 250 с.
2. Гурик М. І. Шумка М. Л. Трансформація специфічних ознак патерналізму в умовах децентралізації в Україні. URL: <http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/29229>
3. Європейська хартія місцевого самоврядування: Міжнародний документ від 15.10.1985 / URL : [http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994\\_03](http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/994_03)
4. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2018 р. № 157-VIII. Дата оновлення: 05.05.2018 р. / URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19/ed20180505>
5. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : Постанова Кабінету Міністрів України від 01.04.2014 р. № 333. 2014-р. / URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-%D1%80>
6. Реформа децентралізації: стаття. Урядовий портал. / URL : <https://www.kmu.gov.ua/ua/divalnist/reformi/reforma-decentralizacivi>
7. Рудакевич О. М. Публічна політика в контексті українських реалій // Наукові записки ІІІЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2016. Вип.3–4. С. 255–266.
8. Рудакевич О. М. Три складові національної ідеї та їх актуальний зміст для України // Суспільно-політичні процеси. 2018. Вип. 2 (9). С. 145–181.
9. Сало Т. В. Децентралізація фінансової системи: стан та оцінка рівня в Україні // Ефективність державного управління, 2013. Вип. 35. С. 324–330.